

УДК 339.562:338.314

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-284-4(3)-43

СВИДРУК І. І.

Львівський торговельно-економічний університет

ЛЬЧИШИН С. М.

Національний університет «Львівська політехніка»

ЯКІСТЬ АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено пошуку шляхів підвищення якості аналізу ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. Показано, що запорукою ефективної зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств є інституційна підтримка на національному та накопичення потенціалу для виходу на зовнішній ринок. Виявлено певну недосконалість державної статистики і відсутність інституційно закріпленого механізму оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Базовою метрикою ефективності запропоновано максимізацію доходу від здійснення експортно-імпорتنих операцій, кількісний вимір якої визначає відношення сукупного позитивного ефекту зовнішньоекономічного співробітництва та сумарних витрат на його реалізацію. В якості основних кількісних метрик результативності запропоновано коефіцієнти ефективності та ефекту. Факторний аналіз динаміки ефективності зовнішньоекономічної діяльності рекомендовано здійснювати за кожною групою товарів шляхом ланцюгових підстановок. Аналіз розвитку нових напрямків рекомендовано здійснювати з використанням індексу вартості, агрегатних індексів цін, фізичного обсягу і структури, визначення впливу зовнішніх чинників на результуючу оцінку – методами детермінованого факторного аналізу. Економіко-математичне моделювання підвищує якість аналізування ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств. Напрямом подальших досліджень може стати аналіз особливостей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: інституційний вплив, зовнішній ринок, експорт, імпорт, факторний аналіз, економіко-математичне моделювання.

IRENA SVYDRUK

Lviv University of Trade and Economics

STEPAN ILCHYSHYN

Lviv Polytechnic National University

QUALITY OF ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The article is devoted to finding ways to improve the quality of analysis of the efficiency of foreign economic activity of industrial enterprises. It is shown that the key to effective foreign economic activity is the institutional support of their functioning at the national level and the accumulation of potential for entering the foreign market. To adequately determine the quality of export potential development, it is proposed to evaluate its actual achievement for each nomenclature position, unrealized potential and complaint metrics. It is noted that the effective implementation of foreign strategic strategies is facilitated by the correct construction of the organizational and economic mechanism of the enterprise. The influence of institutional factors on the effectiveness of organizational and economic mechanism of foreign economic activity of industrial enterprises requires a detailed analysis of the effectiveness of their operation, which is proposed as an integrated assessment of development metrics and evaluated using methods of deterministic factor analysis. The forms of state statistical observation are considered and a certain imperfection of statistics and the absence of an institutionally established mechanism for assessing the effectiveness of foreign economic activity of enterprises are revealed. It is proposed to analyze the efficiency of foreign economic activity of industrial enterprises by integrating the metrics of development of domestic and foreign markets. The basic efficiency metric is the maximum net income of the enterprise from the implementation of export-import operations, the quantitative measurement of which determines the ratio of the total positive effect of foreign economic cooperation and the total cost of its implementation. Coefficients of efficiency and effect are offered as the basic quantitative metrics of efficiency. At simultaneous carrying out by the industrial enterprise of export and import operations it is offered to calculate integral indicators of efficiency. Factor analysis of the dynamics of the efficiency of foreign economic activity is recommended for each group of goods by chain substitutions. It is recommended to analyze the development of new areas of foreign economic activity by product groups and products of the same range using the value index, aggregate price indices, physical volume and structure, determine the impact of external factors on the resulting assessment is proposed using methods of deterministic factor analysis. The use of economic and mathematical modeling improves the quality of analyzing the effectiveness of foreign economic activity of industrial enterprises. The direction of further research may be the analysis of the peculiarities of state regulation of foreign economic activity of industrial enterprises in the context of European integration.

Keywords: institutional influence, foreign market, export, import, factor analysis, economic and mathematical modeling.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Сучасні умови розвитку національної соціально-економічної системи актуалізують вагомість такого чинника конкурентоспроможності промислових підприємств, як ефективність зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність створює передумови для сталого економічного розвитку промислових підприємств за рахунок розширення діяльності на міжнародних ринках, розширення джерел надходження виробничих ресурсів і технологій. Ціль максимізації поточної і перспективної прибутковості потребує спрямування інвестиційно-інноваційної та виробничо-збутової політики підприємства на

виявлення і раціональне використання всіх ринкових можливостей для забезпечення зростання попиту на власну продукцію, мобілізації потенціалу зростання її якості та відповідного нарощування темпів капіталізації підприємств. У цьому ракурсі зовнішньоекономічну діяльність ми розглядаємо в якості важливого резерву економічного зростання промислових підприємств і найважливішого інструменту забезпечення конкурентних переваг, що актуалізує проблему адекватного оцінювання її ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналізуючи діяльність вітчизняних підприємств, І. Манаєнко та І. Просяник дійшли висновку, що покращення показників ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності потребує низки інституційних заходів, зокрема розроблення стратегії загальнодержавної зовнішньоекономічної діяльності [1]. Ю. Боб та О. Недбалюк окреслили перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні [2], Я. Машталір обґрунтувала конкурентні переваги як критерій виходу підприємств на зовнішні ринки [3], Н. Грущинська проаналізувала особливості процесів інституційного регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств України [4], Л. Черчик наголошує, що основним способом нарощування потенціалу зовнішньоекономічної діяльності підприємств є створення сприятливих економічних умов для підвищення випуску вітчизняної продукції та надання послуг з фінансування модернізації виробництва, впровадження інновацій, розвитку науково-технічного потенціалу, запровадження спеціальної системи кредитування обігових коштів виробників [5]. Є. Зосимова пропонує використання показників масштабу і збалансованості для отримання узагальнюючої оцінки бюджетної ефективності зовнішньоекономічних операцій [6]. Т. Васюк зауважує, що оптимальний вибір способу виходу на зовнішній ринок має бути таким, щоб витрати на його проведення не перевершували середні витрати при будь-якій можливій ситуації на ринку в майбутньому [7]. Н. Проскуріна запропонувала систему підконтрольних показників зовнішньоекономічної діяльності підприємств [8]. D. Akyol, G. Tuncel та G. Bayhan представили методіку порівняльного аналізу калькуляції витрат на основі діяльності [9]. E. Bănică та V. Vasile зауважили про необхідність врахування обмежень і викликів глобалізації світової економіки [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Розглянуті підходи дослідників до оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств відрізняються переліком показників, методикою їх розрахунку та визначенням ролі в інтегральному оцінюванні, що спричиняє до необхідності методологічного пошуку для їх узгодження в цілісній системі оцінювання впливу різних факторів на рівень ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств.

Формулювання цілей статті

Метою статті є окреслення економіко-математичної моделі для підвищення якості аналізування ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу

Відмінністю зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств від інших видів господарської діяльності є її включення у зовнішньоекономічну політику держави. Використання переваг міжнародного поділу праці дозволяє підприємствам здійснювати спільні операції з суб'єктами господарювання інших країн на вигідних взаємовідносинах як на території України, так і за її межами [11], що відображається через зовнішньоекономічні зв'язки суб'єктів господарювання (рис. 1).

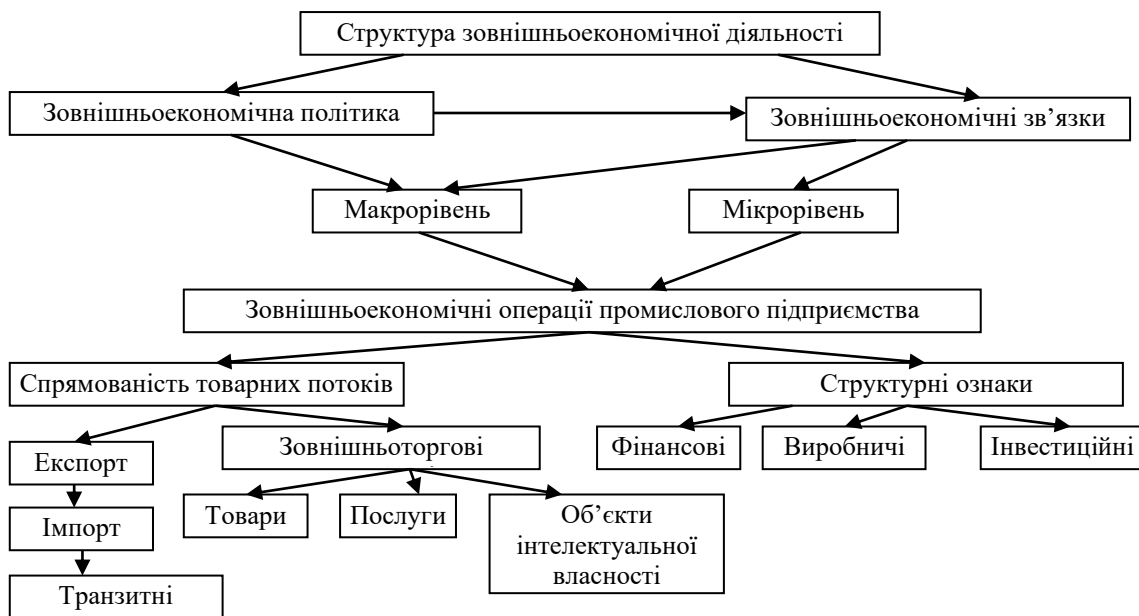

Рис. 1. Структура зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: побудовано автором за матеріалами [12]

Основою забезпечення ефективного функціонування промислових підприємств на зовнішньому ринку є інституційна підтримка їх стабільного функціонування на національному ринку та накопичення достатнього потенціалу для виходу на зовнішній ринок. Ефективній реалізації зовнішньостратегічних стратегій сприяє правильна побудова організаційно-економічного механізму підприємства, заснованого на взаємодії всіх структурних елементів (рис. 2).

Вплив інституційних факторів на ефективність організаційно-економічного механізму зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств вимагає деталізації аналізу ефективності функціонування як на рівні окремого промислового підприємства, так і на загальнодержавному рівні. Результативність зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних товаровиробників обумовлюється необхідністю окресленням вектору структурної перебудови економіки з позицій євроінтеграції, з врахуванням особливостей розвитку світових соціально-економічних систем та можливостей інтегрування до них вітчизняних промислових підприємств.

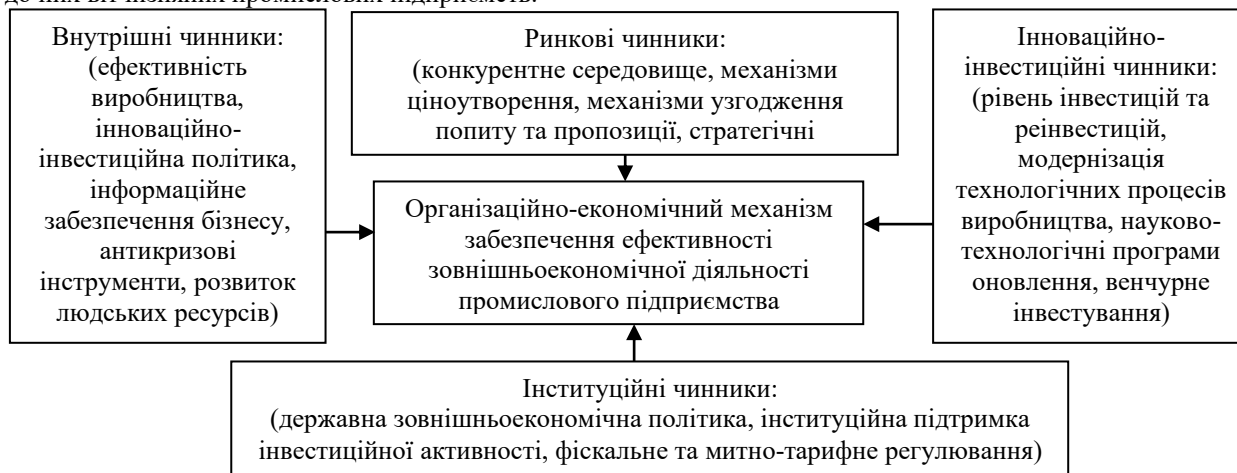

Рис. 2. Структура організаційно-економічного механізму забезпечення ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства

Джерело: власна розробка автора

Відтак, доцільно сформувані пріоритетні напрями такої інтеграції для зростання ефективності діяльності промислових підприємств на міжнародних ринках (табл. 1).

Таблиця 1

Пріоритетні напрями розвитку організаційно-економічного механізму зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств на міжнародних ринках

Напрями	Заходи реалізації
Орієнтація на зовнішньоекономічну діяльність	пошук і використання інноваційних форм діяльності, ефективне використання потенціалу підприємства відповідно до обраної стратегії
Підтримка стабільності	забезпечення стабільної та ефективної роботи підприємства у кризових умовах
Гнучке реагування	гнучкий відклик на зміни ринкових можливостей та виникнення загроз
Максимізація прибутку	забезпечення максимізації прибутку підприємства при одночасній максимізації добробуту працівників
Збереження і розвиток конкурентних переваг	визначення сильних та слабких сторін діяльності, формування стратегії розвитку на основі прогнозування для забезпечення стійких конкурентних переваг на ринку

Джерело: власна розробка автора

Поглиблення інтеграційних процесів особливо актуалізує економічну категорію ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств, визначаючи вектор реформування національної економічної системи. Інституційний вплив зосереджується на виробничих факторах забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на зовнішніх ринках, що потребує адекватного оцінювання результатів зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експортно-імпорتنих операцій. В умовах загострення міжнародної конкурентної боротьби на світових ринках виникає необхідність у розробці ефективних інструментів забезпечення захисту прав та інтересів України та її суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в торговельно-економічній сфері [13], спрямованих на підвищення міжнародної конкурентоспроможності національної економіки в залежності від ситуацій, які можуть виникати в міжнародній торгівлі та міжнародних відносинах. Таким чином, виникає потреба у чіткому визначенні, а згодом, у разі необхідності, і реалізації заходів, спрямованих на захист національних економічних інтересів, забезпеченні економічної безпеки держави в сучасних умовах світового торговельного простору.

Усталений методологічний підхід до оцінювання базується на постулаті отождолення ефективності та результативності діяльності [7]. Разом з тим, ефективність зовнішньоекономічної діяльності підприємств варто оцінювати як співвідношення результатів і витрачених на їх досягнення ресурсів. Необхідність

удосконалення методів оцінювання результатів зовнішньоекономічної діяльності зумовлюється, по-перше, розбіжністю валюти експортної виручки та витрат, що потребує включення до розрахунків показників курсової різниці. По-друге, оскільки зовнішньоекономічна діяльність складає лише частину виробничо-господарської, виникає потреба в додатковому обліку відповідних витрат та кінцевих результатів (вигід) від зовнішньоекономічних угод. По-третє, високий ступінь ризикованості зовнішньоекономічної діяльності передбачає додаткові витрати на страхування, послуги юридичних, консалтингових та експертних організацій.

Загалом ефективність зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств варто розглядати як складну категорію, що інтегрує різноманітні метрики розвитку внутрішнього і зовнішнього ринків. Вірно обрані показники ефективності дозволяють отримати адекватну відповідь про доцільність зовнішньоторговельних операцій. Базовою метрикою ефективності є максимум чистого доходу підприємства від здійснення експортно-імпортних операцій, кількісний вимір якої визначає відношення сукупного позитивного ефекту зовнішньоекономічного співробітництва та сумарних витрат на його реалізацію. В умовах євроінтеграції національної економіки підприємства використовують уніфіковану систему платіжного балансу МВФ за методикою Держстату [14]. Державне статистичне спостереження щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності проводиться за формами "Звіт про прямі іноземні інвестиції", "Звіт про прямі інвестиції за кордон", "Звіт про взаємозв'язки підприємства з прямими іноземними інвестиціями в рамках відносин прямого інвестування" та "Звіт про взаємозв'язки підприємства – прямого інвестора в рамках відносин прямого інвестування". Для обліку експорту (імпорту) товарів застосовується Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), яка побудована на базі шестизначної Гармонізованої системи опису та кодування товарів (ГС) та восьмизначної Комбінованої Номенклатури Європейської Економічної Співдружності (КНЕСЕС), та є деталізованою номенклатурою ГС для країн ЄЕС 2002 року. Основними статистичними показниками є:

- обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з початку інвестування нерезидентів в Україні та резидентів за кордоном;
- рух прямих інвестицій (акціонерного капіталу) за формами внесення/вилучення: грошові внески, цінні папери, рухоме і нерухоме майно, нематеріальні активи, за концесійними договорами та договорами про спільну інвестиційну діяльність;
- зміна вартості капіталу, утрата капіталу, перекласифікація інвестицій;
- дохід прямого інвестора за видами: дивіденди, проценти та інші доходи за борговими зобов'язаннями/вимогами;
- заборгованість за кредитами та позиками; кредиторська та дебіторська заборгованість за торговими кредитами; інші зобов'язання та вимоги між прямим інвестором і підприємством прямого інвестування;
- частка прямого інвестора у статутному капіталі підприємства прямого інвестування;
- обсяг та рух зворотного капіталу;
- резервний капітал підприємства-резидента;
- частка участі та розмір внеску підприємства прямого інвестування у статутний капітал підприємства-резидента;
- ознака підприємства прямого інвестування щодо існування зобов'язань/вимог перед/до пов'язаними підприємствами;
- ознака підприємства прямого інвестування щодо наявності інформації про іноземних інвесторів, які контролюють або впливають на його безпосередніх прямих інвесторів;
- ознака підприємства-прямого інвестора (резидента) щодо наявності інформації про здійснення прямих інвестицій підприємством прямого інвестування (нерезидентом);
- ознака належності респондента до підприємств спеціального призначення.

У статистиці зовнішньої торгівлі товарами враховуються всі товари, що додаються до запасів матеріальних ресурсів або відраховуються з них у результаті їх імпорту чи експорту. Однак в загальні обсяги експортно-імпортних операцій не входять операції з невидимими товарами (зокрема, з електроенергією та товарами, що передаються трубопровідним транспортом). Отож, декларується близько лише 85% операцій, що свідчить про певну недосконалість статистики та відсутність усталеного загально визнаного механізму оцінювання ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Українські промислові підприємства володіють доволі обмеженими ресурсами, отож зовнішньоекономічні проекти слід планувати з комплексним урахуванням зовнішніх впливів та внутрішніх можливостей. Запропонована економіко-математична модель максимізації ефективності ($max F$) передбачає врахування низки кризових обмежень, зокрема щодо виробничої потужності промислових підприємств, платіжного балансу, ємності ринків тощо.

$$max F = \sum_{T_e P_{3e}} \Pi_{TP_{3e}} \times E_{TP} + \sum_{T_e} \Pi_T \times B_T - \sum_{T_e P_{3i}} \Pi_{TP_{3i}} \times I_{TP}, \quad (1)$$

де T_e – кількість видів продукції, що виробляється промисловим підприємством; P_{3e} (P_{3i}) – кількість зовнішніх ринків експорту (імпорту) продукції; Π – питомий прибуток від реалізації експортної

(витрати на придбання імпортової) продукції; E_{TP} – обсяг експорту продукції; B_T – обсяг внутрішнього виробництва продукції; I_{TP} – обсяг імпорту продукції.

Основними кількісними метриками результативності експорту є коефіцієнти його ефективності (K) та ефекту експорту (E_e). Оскільки їх розрахунок потребує врахування низки чинників (кількість експортованого товару, контрактні ціни, динаміка валютного курсу, рівень накладних витрат, виробничу собівартість), визначення впливу цих чинників на результуючу оцінку варто здійснювати з використанням методів детермінованого факторного аналізу.

$$K = \frac{D_e}{C_e + B_m + B_d}, \quad (2)$$

де D_e – дохід від експорту товару; C_e – собівартість експортованого товару; B_m – транспортно-експедиторські витрати; B_d – додаткові витрати (на договірну діяльність, страхування, платіжно-розрахункові операції, митні платежі тощо).

$$E_e = GE + GB - (C_e + B_m + B_d), \quad (3)$$

де GE – грошовий еквівалент відрахувань до валютного фонду підприємства; GB – грошова виручка від обов'язкового продажу частини валюти держави.

При імпорті товару для застосування у власному виробництві необхідно враховувати дохід, отриманий підприємством від його використання (грошова виручка від реалізації товарів, вироблених з використанням закуплених), а також витрати на його експлуатацію (сума вартості сировини, енергії та витрат на обслуговування і робочу силу). Дохід від використання імпортованих товарів слід підсумовувати з доходом від імпорту, а витрати на їх обслуговування в процесі виробництва – з витратами на імпорт.

При одночасному здійсненні промисловим підприємством експортних та імпорتنних операцій для оцінювання ефективності його активності на зовнішніх ринках варто обчислювати інтегральні показники ефективності, що передбачають співмірність досягнутих результатів. Факторний аналіз зміни коефіцієнта ефективності зовнішньоекономічної діяльності доцільно здійснювати за кожною групою товарів шляхом ланцюгових підстановок. Насамперед, доцільно визначити зміни товарної структури та географічного напрямку експортно-імпорتنних операцій, проаналізувати терміни виконання контрактів з обчисленням узагальнюючого коефіцієнту прострочених зобов'язань (відношення вартості товару за простроченими контрактами до вартості товару по всіх зовнішньоекономічних зобов'язаннях). Важливо також аналізувати розвиток нових напрямків зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства за товарними групами та товарами одного асортиментного ряду з використанням загального індексу вартості та агрегатних індексів цін, фізичного обсягу і структури.

Щоб визначити вплив розвитку експортного потенціалу підвищення ефективності діяльності промислового підприємства, необхідно визначити величину кожної з його складових. Для цього варто оцінювати фактично досягнутий експортний потенціал за кожною номенклатурною позицією, нереалізований потенціал за показниками валютної виручки минулих років та рекламційні метрики. Зазначимо, що перші дві метрики нереалізованого потенціалу можуть розглядатись як його резерв, натомість рекламації є дестабілізуючим фактором, що зумовлює зниження експортного потенціалу промислових підприємств. Використання економіко-математичного моделювання підвищує ефективність процесів аналізування ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств завдяки можливості більш повному застосуванню метрик результативності. Так, універсальна методика аналізу з можливістю форсайт-порівняння отриманих метрик для визначення тенденцій розвитку зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства, заснована на процедурах динамічного програмування, дозволяє здійснювати оптимальне планування динамічного розвитку систем для покрокового пошуку оптимальної програми розподілу ресурсів. Принцип оптимальності дозволяє визначити товарну та географічну структури експортно-імпорتنних операцій, здатних забезпечити максимізацію прибутків підприємства.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Таким чином, запорукою ефективної зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств є інституційна підтримка їх функціонування на національному та накопичення потенціалу для виходу на зовнішній ринок. Вплив інституційних факторів на ефективність організаційно-економічного механізму зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств вимагає деталізації аналізу ефективності їх функціонування, який запропоновано розглядати як інтегральну оцінку метрик розвитку та оцінювати з використанням методів детермінованого факторного аналізу. Запропонована економіко-математична модель максимізації ефективності передбачає врахування низки кризових обмежень щодо виробничої потужності промислових підприємств, платіжного балансу, ємності ринків. В якості основних кількісних метрик результативності експорту запропоновано коефіцієнти його ефективності та ефекту. Обчислення

інтегральних показників ефективності потребує співмірності досягнутих результатів, тому факторний аналіз динаміки ефективності зовнішньоекономічної діяльності запропоновано здійснювати за кожною групою товарів шляхом ланцюгових підстановок. Використання економіко-математичного моделювання підвищує ефективність аналізування ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств завдяки можливості більш повному застосуванню метрик результативності. Напрямом подальших досліджень може стати аналіз особливостей державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств в умовах євроінтеграції.

Література

1. Манаєнко І. М., Присяник І. В. Особливості зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. № 18 (3). С. 11-15.
2. Боб Ю. В., Недбалюк О. П. Суть і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Матеріали XIV Міжнар. наук. інтернет-конф. Advanced technologies of science and education. Київ, 19-21.04.2018. Київ: ТК Меганом, 2018. С. 103-105.
3. Машталір Я. П. Конкурентні переваги як основний критерій виходу підприємства на зовнішній ринок. Економіка: проблеми теорії та практики. 2016. № 218. С. 475-482.
4. Грущинська Н. М. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств України в умовах становлення процесів митного регулювання України. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 7 (49). С. 101-108.
5. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2015. № 2. С. 21-26.
6. Зосимова Ж. С. Проблеми та умови покращення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. 2013. № 2. С. 32-39.
7. Васюк Т. В. Методи дослідження та визначення економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 3. С. 131-136.
8. Проскурніна Н. В. Обґрунтування системи підконтрольних показників зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Управління розвитком. 2011. № 5 (102). С. 187-189.
9. Akyol D. E., Tuncel G., Bayhan G. M. A comparative analysis of activity-based costing and traditional costing. World Academy of Science. Engineering and Technology. 2015. № 3. P. 44-47.
10. Bănică E., Vasile V. The Export Efficiency Dynamics of Romanian Owned Capital Companies. Limits and Challenges in a Globalised World. The Annals of the University of Oradea, Economic Science. 2017. P. 25-38.
11. Верховна Рада України. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
12. Вівчар О. І. Основні аспекти підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Галицький економічний вісник. 2009. № 2 (23). С. 26-32.
13. Мазаракі А. А., Юхименко В. В., Гребельник О. П., Мельник Т. Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ: монографія. Київ: Київський Національний торговельно-економічний університет, 2008. 309 с.
14. Державна служба статистики України. Методологічні положення з організації державного статистичного спостереження щодо інвестицій зовнішньоекономічної діяльності, затверджені наказом Держстату від 03.10.2014 № 284. Київ, 2014. 17 с. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.../mp_izd.pdf

References

1. Manaenko, I. M., & Prosiyanik, I. V. (2018). Osoblyvosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv v umovakh yevrointehratsii [Features of foreign economic activity of domestic enterprises in the context of European integration]. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo, 18 (3), 11-15.
2. Bob, Yu. V., & Nedbaliuk, O. P. (2018). Sut i perspektyvy rozvytku zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini [The essence and prospects of foreign economic activity in Ukraine]. Materialy XIV Mizhnar. nauk. internet-konf. Advanced technologies of science and education. 19-21.04.2018. Kyiv: TK Mehanom, 103-105.
3. Mashtalir, Ya. P. (2016). Konkurentni perevahy yak osnovnyi kryterii vykhodu pidpriemstva na zovnishnii rynek [Competitive advantages as the main criterion for the company's entry into foreign markets]. Ekonomika: problemy teorii ta praktyky, 218, 475-482.
4. Hrushchynska, N. M. (2015). Upravlinnia zovnishnoekonomichnoiu diialnistiu pidpriemstv Ukrainy v umovakh stanovlennia protsesiv mytnoho rehuliuвання Ukrainy [Management of foreign economic activity of enterprises of Ukraine in the conditions of formation of processes of customs regulation of Ukraine]. Aktualni problemy ekonomiky, 7 (49), 101-108.
5. Cherchuk, L. (2015). Osnovni problemy zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy [The main problems of foreign economic activity of enterprises of Ukraine]. Ekonomichnyi chasopys Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky, 2, 21-26.
6. Zosymova, Zh. S. (2013). Problemy ta umovy pokrashchennia zovnishnoekonomichnoi diialnosti vitchyznianskykh pidpriemstv [Problems and conditions for improving the foreign economic activity of domestic enterprises]. Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. Serii: Ekonomichni nauky, 2, 32-39.
7. Vasiuk, T. V. (2015). Metody doslidzhennia ta vyznachennia ekonomichnoi efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti subiektiv hospodariuvannia [Methods of research and determination of economic efficiency of foreign economic activity of business entities]. Aktualni problemy ekonomiky, 3, 131-136.
8. Proskurmina, N. V. (2011). Obhruntuvannia systemy pidkontrolnykh pokaznykiv zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva [Substantiation of the system of controlled indicators of foreign economic activity of the enterprise]. Upravlinnia rozvytkom, 5 (102), 187-189.

-
9. Akyol, D. E., Tuncel, G., & Bayhan, G. M. (2015). A comparative analysis of activity-based costing and traditional costing. *World Academy of Science. Engineering and Technology*, 3, 44-47.
  10. Bănică, E., & Vasile, V. (2018). The Export Efficiency Dynamics of Romanian Owned Capital Companies. *Limits and Challenges in a Globalised World. The Annals of the University of Oradea, Economic Science*, 25-38.
  11. Verkhovna Rada Ukrainy (1991). Pro zovnishnoekonomichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 16.04.1991 r. №959-KhII [On foreign economic activity: Law of Ukraine of April 16, 1991 №959-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>.
  12. Vivchar, O. I. (2009). Osnovni aspekty pidvyshchennia efektyvnosti zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv [The main aspects of improving the efficiency of foreign economic activity of enterprises]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, 2 (23), 26-32.
  13. Mazaraki, A. A., Yukhymenko, V. V., Hrebelnyk, O. P., & Melnyk, T. (2008). Zovnishnotorhovelni aspekty konkurentnoi polityky Ukrainy v umovakh SOT [Foreign trade aspects of Ukraine's competition policy in the WTO]. Kyiv: Kyivskiy Natsionalnyi torhovelno-ekonomichnyi universytet. 309 s.
  14. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2014). Metodolohichni polozhennia z orhanizatsii derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia shchodo investytsii zovnishnoekonomichnoi diialnosti, zatverdzeni nakazom Derzhstatu vid 03.10.2014 № 284 [Methodological provisions on the organization of state statistical observation on investments of foreign economic activity, approved by the order of the State Statistics Committee of 03.10.2014 № 284]. Kyiv. 17 s. URL: www.ukrstat.gov.ua.../mp_izd.pdf.

Надійшла / Paper received : 04.07.2020
Надрукована / Paper Printed : 28.09.2020